

OVERVEJELSER OM EN MENNESKE- RETTIGHEDS- PÆDAGOGIK

Michel Banz
Januar 2009

“We naturally associate democracy, to be sure, with freedom of action, but freedom of action without freed capacity of thought behind it is only chaos.”

John Dewey

INDHOLD

INTRODUKTION	3
Menneskerettigheder, undervisning og forpligtelser	4
Folkeskolens Formålsparagraf og menneskerettighederne	5
FORMÅLET MED UNDERVISNING I MENNESKERETTIGHEDER	7
EN MENNESKERETTIGHEDSPÆDAGOGIK	8
Nogle teoretiske vinkler	9
Læring og dannelse som et samspil mellem individet og dets omgivelser	9
Vi er med til at konstruere vores egen virkelighed	11
Erfaringsdannelse, som en vigtig brik i undervisning	11
Hvad kendetegner en god menneskerettighedspædagogik?	13
Praksis skal altid afspejle menneskerettighedsværdierne	13
Altid vigtigt at bevare et klart værdifundament i menneskerettighederne	14
LÆS MERE	15

INTRODUKTION

Næsten alle har et kendskab til menneskerettighedernes eksistens. Men ofte ses menneskerettighederne som et regelsæt, der er sympatisk i sin hensigt, og måske nok nødvendigt på et globalt plan for at sikre anstændige forhold, men ellers ikke særligt relevant herhjemme og i vores hverdag.

Problemstillinger, som mobning, vold eller forskelsbehandling på grund af for eksempel køn eller etnisk tilhørsforhold, er dog i virkeligheden også udtryk for krænkelse af basale menneskerettigheder. Også selvom grovheden af krænkelse i det nære samfund kan synes mindre.

Mange krænkelse af andre mennesker sker ofte netop som følge af folks manglende bevidsthed om menneskerettighedernes betydning, og vores egen rolle og handlemuligheder. Men de skyldes også ofte en manglende bevidst erkendelse af, at de krænkede jo netop også besidder præcis samme menneskelige egenskaber som os selv; med samme grundlæggende behov for værdighed, tryghed og udviklingsmuligheder - og med samme rettigheder som os selv.

Undervisning i menneskerettighederne er vigtig i arbejdet for at sikre en menneskerettighedskultur, fordi kendskabet til menneskerettighederne ikke kan tages for givet.

Undervisningen skal ikke bare fremme kendskabet til menneskerettighederne, men også sigte på at opbygge en dyb forståelse for, og bevidsthed om det menneskesyn og de værdier, menneskerettighederne er udtryk for.

“En sund menneskerettighedskultur bygger på dialog mellem tænkende og kritiske mennesker, der respekterer og anerkender hinanden som ligeværdige medmennesker.

Amnesty Interactive er et godt initiativ, som jeg håber kan ruste undervisere til at styrke menneskerettighedskulturen i skolen.”

Per Fibæk Laursen, professor, DPU

Menneskerettigheder, undervisning og forpligtelser

Gennem forskellige konventioner og erklæringer har den danske stat forpligtet sig på at sikre en undervisning, der fremmer kendskabet til og respekten for menneskerettighederne¹. Denne forpligtelse betyder, at alle elever i det danske skolesystem i løbet af deres skoletid har krav på menneskerettighedsundervisning.

Uddannelse i og om menneskerettigheder er en måde at beskytte menneskerettighederne på, så der ikke bliver begået vold imod dem. Gennem uddannelse opnår mennesket en forståelse for og viden om dets rettigheder og pligter².

Grundskolen spiller en vigtig nøglerolle i vores samfund, idet det er den institution, der omfatter hele befolkningen uanset tilhørsforhold og status. Så godt som alle medlemmer af vores samfund gennemgår på et tidspunkt i livet en uddannelse i grundskolesystemet, der dermed er afgørende for dannelsen af vores fremtidige generationer.

Derfor er det vigtigt, at menneskerettigheder dels bliver dækket i undervisningsforløbet, men også bliver inkorporeret i hverdagens og skolens sociale miljø. Forstået på den måde at menneskerettigheder ikke 'bare' bliver til undervisning i timerne, men også bliver genstand for stadig refleksion og kritisk stillingtagen og - ikke mindst - udføres i praksis, så eleverne netop sanser deres betydning på egen krop.

“Idag er man nødt til at tage skridtet og lade demokrati, medborgerskab og menneskerettigheder bliver en del af undervisningen”

Ove Korsgaard, institutleder, professor, dr.pæd. DPU

---

1) Denne forpligtelse kommer til udtryk i: FN's Menneskerettighedserklæring artikel 26, FN's internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder artikel 13 og ikke mindst i FN's Konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) artikel 29 samt i artikel 42 (at staten har pligt til at undervise børn om deres rettigheder).

2) United Nation "Plan of Action – World Programme for Human Rights Education" First Phase.
<http://www2.ohchr.org/english/issues/education/training/planaction.htm>

Folkeskolens Formålsparagraf og menneskerettighederne

I folkeskolelovens kapitel 1 står der om folkeskolens formål:

§ 1. "Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling".

Stk. 2. "Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle".

Stk. 3. "Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, med ansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati".

(Bekendtgørelse af lov om folkeskolen: 2006)

Formålsparagraffens indhold deler på flere områder de værdier samt dannelses- og handlingsperspektiver, der tegner sig i menneskerettighederne, og som en menneskerettighedsundervisning dels må bygge på og dels må fremme.

Af Børnekonventionens artikel 29 fremgår det bl.a., at samfundet er forpligtet på at sikre en undervisning der:

"... forbereder barnet til et aktivt liv som voksen [og] fremmer respekten for menneskerettighederne"

og i artikel 42 fremgår det at:

"staten forpligter sig på at gøre indholdet af denne konvention almindelig kendt i offentligheden, både blandt børn og voksne".³

I Folkeskolens formålsparagraf stk. 2 står, at skolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer så eleverne:

"... får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle"

---

3) <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>

Dette er en del af folkeskolens mål om at forberede barnet til et aktivt liv som voksen. Samme mål tegner sig i stk. 3, når der står, at eleverne skal forberedes til:

"... deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre."

Indholdet i stk. 3 angiver ikke, at folkeskolens formål samtidig er at fremme respekten for menneskerettighederne, men når det understreges, at et aktivt liv i et demokratisk samfunds kontekst indebærer 'ansvarlighed' i forhold til at forvalte rettigheder og pligter, kan det læses som et udtryk for de samme værdier.

Samtidig understreges det, at skolens virke må være præget af værdier som åndsfrihed og ligeværd, og disse værdier er helt centrale i forhold til grundlæggende menneskerettigheder, som retten til at ytre sig, retten til tro samt det universelle perspektiv – at de gælder for alle. Endelig kan formålsparagraffens indledende del, hvor det fremgår, at skolen skal give eleverne kundskaber og færdigheder, der: "... giver dem forståelse for andre lande og kulturer", læses som et kraftigt udtryk for, at skolen skal bidrage til elevernes udvikling af tolerance og mellemfolkelig forståelse.

I forhold til dette står der i Verdenserklæringen om Menneskerettighederne, artikel 26, stk. 2, at undervisningen netop:

"... skal fremme forståelse, tolerance og venskab mellem alle nationer og racemæssige og religiøse grupper, og den skal fremme De forenede Nationers arbejde til fredens bevarelse."

FORMÅL MED MENNESKE- RETTIGHEDSUNDERVISNING

Formålet med menneskerettighedsundervisning er at opbygge en universel kultur omkring menneskerettigheder gennem kendskab, kvalifikationer og ved at forme holdninger.

“ Undervisning i menneskerettigheder er et så vigtigt tema i skolernes undervisning, at et kursustilbud som dette må være af den største interesse - ikke kun for lærere, der underviser i samfundsfag og historie, men fx. også i dansk.”

Finn Thorshøj, samfundsfaglærer, Karise Skole

Kendskab

At vide at menneskerettighedsdokumenter eksisterer. At vide hvilke rettigheder dokumenterne indeholder samt at disse er universelt gældende for alle mennesker og umistelige. Kendskab rummer også forståelse for konsekvenserne, når menneskerettighederne krænkes. Dette kendskab hjælper til at beskytte egne rettigheder og ansvar i forhold til at respektere andres rettigheder og rettighederne i det omgivende samfund.

Kvalifikationer

At lytte til andre, kritisk analyse, samarbejde, kommunikation og problemløsning. Disse kvalifikationer hjælper os til at analysere verden omkring os, til at forstå at menneskerettigheder kan være med til at forbedre vores og andres liv. Kvalifikationerne hjælper os til at handle i forhold til at beskytte rettighederne for individet og samfundet.

Holdninger

At være klar over at menneskelig værdighed er vigtig, samt at vi alle har rettigheder og pligter. At konflikter løses gennem dialog og samarbejde (ud fra ideen om at konflikter er uundgåelige, men indsigt i konflikthåndtering og gennemførelse af fredelig konfliktløsning gør, at konflikter giver udvikling). At vi er ansvarlige for vores handlinger. At vi kan forbedre vores verden, hvis vi prøver. Disse holdninger hjælper børn og unge til at udvikle moral og forbereder dem til en positiv deltagelse i samfundet.

Menneskerettighedsundervisning skal bidrage til kompetencer i menneskerettigheds-værdier, normer og standarder på en måde, så de forbliver relevante for de lærende i deres dagligdag. Der er respekt for ligeværdig deltagelse for kvinder og børn, for alle aldersgrupper fra alle dele af samfundet. Der er dels tale om formel læring og dels uformel læring gennem samfundsinstitutioner, familien og medierne.⁴

---

4) Formuleringen er hentet fra Amnesty International Irlands definition på formålet med menneskerettighedsundervisning.

EN MENNESKERETTIGHEDS- PÆDAGOGIK

Læring og dannelse bliver som regel bedst til i et samspil mellem mange forskellige læringsformer. Der findes selvfølgelig viden, som må tillæres som indiskutable fakta. Og det samme er til en vis grad tilfældet indenfor menneskerettighedsundervisning, når det for eksempel gælder kendskab til det præcise indhold og ordlyden af de forskellige artikler i verdenserklæringen om menneskerettighederne.

Imidlertid er det ikke særligt værdifuldt at være i stand til at opremse verdenserklæringens artikler, hvis ikke man samtidig er i stand til at forstå det værdigrundlag og den mening, der ligger bag artiklerne og de implikationer, som de har. Det er heller ikke tilstrækkeligt hvis man ikke er i stand til at overføre artiklerne og anvende dem på virkelighedens verden.

Menneskerettighederne udgøres som udgangspunkt af et sæt dokumenter i form af Verdenserklæringen om Menneskerettighederne, samt et antal konventioner, der med deres formuleringer definerer nogle rammer for, hvad vi opfatter som universelle menneskelige rettigheder og pligter. Men på samme måde som nationale lovgivninger er de ofte åbne for fortolkning, ligesom de aldrig kan foregribe alle tænkelige situationer.

Og virkelighedens verden er hele tiden fyldt med mange svære dilemmaer, hvor det kan være svært at afgøre hvordan man skal forholde sig, og hvor der ikke findes klare opskrifter.

Derfor er det vigtigt ikke at glemme, at menneskerettighederne frem for alt bygger på et menneskesyn, der udgøres af et sæt grundlæggende menneskelige værdier; en etik, som ikke kan tillæres på den måde som den gamle tankpassermodel⁵ beskriver.

En grundlæggende forståelse kan kun lade sig gøre gennem en uddannelse, der gør det enkelte menneske i stand til at indgå i en anerkendende og ligeværdig dialog med sine omgivelser. En dialog, hvor man til stadighed kritisk reflekterer over og forholder sig til sin egen adfærd, samt til sine medmennesker og sin omverden.

Arbejdet med undervisning i menneskerettigheder forudsætter en bevidsthed om, at alle mennesker, børn såvel som voksne, allerede forud besidder et helhedsbillede af verden og - uanset den enkeltes alder - en historik af livserfaringer og oplevelser, der tilsammen skaber et verdensbillede og en kontekst af eksisterende værdier og holdninger, som vil blive udfordret. Den Schweiziske udviklingspsykolog Jean Piaget forstod det, som at læring altid foregår som et samspil mellem en tilpasning af nye indtryk til de eksisterende verdensbilleder, man besidder (assimilation), og - når det ikke kan lade sig gøre, fordi de nye indtryk ikke kan indpasses i det eksisterende - en revidering af eksisterende verdensbilleder til nye, der på en mere meningsfyldt måde kan rumme de nye indtryk (akkomodation).

---

5) Tankpassermodellen beskriver et syn på indlæring, hvor den lærende kan sammenlignes med en tom beholder, der kan fyldes op med færdigstøbt viden.

En menneskerettighedspædagogik må altså, foruden at sigte på at skabe kendskab til eksistensen af menneskerettighederne, også bestå i en målsætning om at udvikle kvalifikationer til at arbejde kritisk og problemorienteret, og i en målsætning om bevidstgørelse og afprøvning af eksisterende holdninger og værdier, samt deres konsekvenser i et større perspektiv.

Måske med det resultat at eksisterende verdensbilleder må revideres.

Nogle teoretiske vinkler

Der findes mange teoretiske læringsmodeller, der, ligesom Piagets model om assimilation og akkomodation, forsøger at beskrive hvordan læring egentlig foregår - og kan foregå. Ingen modeller beskriver den fulde 'sandhed', men omvendt rummer hver især af dem brikker til at sammenstykke et mere samlet billed af de udviklede læringsprocesser.

Nogle af dem kan være brugbare som forklaringsmodeller i jagten på en menneskerettighedspædagogik, og de næste afsnit vil være en kort gennemgang af forskellige aspekter i nogle af de psykologiske udviklingsteorier og læringsteorier, som på forskellige måder kan være brugbare i en menneskerettighedsundervisning.

Læring og dannelse som et samspil mellem individet og dets omgivelser

Tilegnelse af værdier og holdningsdannelse sker selvfølgelig ikke bare isoleret på baggrund af, hvad man bliver præsenteret for i undervisningssituationen. Vi er, som førnævnt, alle produkter af de erfaringer vi har gjort os i livet, uanset hvor kort eller langt det indtil nu har været.

Den russiske udviklingspsykolog Lev Vygotskij mente, at den enkeltes udviklingsmuligheder altid bør ses i forhold til det læringsmæssige ståsted, hvor den pågældende befinder sig. I en menneskerettighedssammenhæng er det derfor vigtigt altid at være følsom overfor og opmærksom på den enkeltes sociale, erkendelsesmæssige eller erfaringsmæssige udgangspunkt i forhold til undervisningen. Specielt når der er tale om undervisning i menneskerettigheder, er det vigtigt at være opmærksom på at enkelte kan have oplevelser med i den mentale bagage, og som måske selv har været udsat for krænkelse eller overgreb, der kan komme til at spille en rolle, og som man må udvise en følsomhed overfor.

Læringen er et samspil mellem den enkelte og de naturlige, kulturelle og sociale omgivelser, som vi indgår i. Og læring foregår dels som en kombination af læring af egen

kraft, men i høj grad også læring, der sker med assistance fra andre, der kan påtage sig en vejledende funktion. En metafor, der blev skabt af psykologen Jerome Bruner, kaldes stilladsering, og beskriver et undervisningsmiljø, hvor man som vejleder, udfylder rollen som den, der skaber en ramme eller et læringsmæssigt byggestillads, der tillader den lærende selv at kunne bygge videre på sin egen erkendelse.

Ligesom nogen former for læring kun kan ske under vejledning fra et menneske, der har større viden end én selv, så er den personlige erfaringsdannelse og egen eksperimenteren også utrolig vigtig i andre sammenhænge. Det kan være når man skal lære at køre på cykel, men det gælder i lige så høj grad i udviklingen af personlige værdier og i holdningsdannelse.

Men til trods for at udviklingen af værdier og holdninger er meget individuel læring, så er det sociale samspil, som den lærende indgår i, også helt afgørende for den læring og erfaringsdannelse, der sker.

Omvendt, så er menneskelige relationer ofte komplekse, og i mange tilfælde er den enkeltes læring ikke bare noget, der automatisk sker som en naturlig udvikling med klare og forudsigelige resultater, så snart bestemte givne forhold er til stede. Målt og god sparring og vejledning er altid et vigtigt element.

Et eksempel kan findes i arbejdet med konflikthåndtering. At man oplever og gennemgår mange konflikter vil ikke automatisk resultere i, at man bliver dygtig til at håndtere konflikter. Den praktiske erfaringsdannelse er vigtig, men erfaringer med konflikter bliver for mange til en negativ selvbekræftende spiral, der skaber u hensigtsmæssige reaktionsmønstre af selvbeskyttelse og modangreb i den næste konfliktsituation, hvis ikke erfaringerne bliver brugt bevidst som kritisk genstand for refleksion og selvrefleksion, til bedre at forstå konfliktens dybere årsag og natur.

Alternativt, hvis man målrettet benytter bevidste metoder til konfliktløsning, som i nogle af de fredelige konfliktløsningsmodeller, der findes, og vælger at gå en helt anden vej end den ofte tilsyneladende oplagte - så vil man kunne opleve helt uventede og overraskende positive resultater.

Wikipedia om Lev Vygotskij og Zonen for Nærmeste Udvikling:

http://da.wikipedia.org/wiki/Lev_Vygotskij (dansk)

http://en.wikipedia.org/wiki/Lev_Vygotsky (engelsk)

http://en.wikipedia.org/wiki/Zone_of_proximal_development (engelsk)

Wikipedia om Stilladsering:

http://en.wikipedia.org/wiki/Instructional_scaffolding

Vi er med til at konstruere vores egen virkelighed

Socialkonstruktionismen er tæt beslægtet med og bygger også på både Vygotskijs og Piagets arbejde. Ifølge socialkonstruktionismen er de sociale sammenhænge i sig selv, og sproget især, medvirkende til at skabe den virkelighed vi oplever.

Et eksempel på hvordan sproget og italesættelsen er med til at påvirke vores virkelighedsopfattelse kunne være vores anvendelse af begreberne 'terrorist' og 'frihedskæmper'. Hvad nogle opfatter som terrorister, er for andre frihedskæmpere, afhængig af hvilken synsvinkel man har på den pågældende sag. Men samtidig er valget af, hvilket begreb man anvender, også med til at forstærke og konsolidere opfattelsen af den virkelighed man beskæftiger sig med.

Hvad forbinder vi med begreber som 'nydanskere', eller måske 'autonome' og 'unge' for bare at nævne et par? I hvilke sammenhænge bliver vi typisk præsenteret for disse begreber, hvad er det for grupper de definerer, og hvad gør det ved vores opfattelse? Kunne man forestille sig andre valg af kategoriseringer?

Og har det nogen betydning for læsningen, at det er disse begreber, der i denne tekst bliver fremhævet sammen med, eller umiddelbart efter de forrige, 'terrorist' og 'frihedskæmper'?

Mennesker og menneskers holdninger og værdisæt opbygges og udvikles hele tiden i et tæt samspil indenfor de sociale relationer, som vi indgår i, og på grundlag af de erfaringer vi gør os, samt de indtryk vi får. Der er sjældent bare én rigtig sandhed eller én rigtig virkelighed. Virkeligheden afhænger meget af de øjne, der betragter den og kan rumme forskellige mulige tolkninger.

Sproget og vores italesættelse af den virkelighed vi oplever kan altså også siges at være et værktøj, der bevidst eller ubevidst kan bruges til at forme og ændre virkeligheden, og i nogle tilfælde til at stigmatisere, selvom det måske ikke engang er tilsigtet.

Erfaringsdannelse, som en vigtig brik i undervisningen

Pædagogen, filosofen og samfundskritikeren John Dewey har engang udtalt, at skolen ikke er en forberedelse til livet, men at skolen er livet. Dewey var en stærk fortaler for værdien af erfaringsbaseret læring, og bemærkningen hentyder til, at man netop lærer af de erfaringer, man gør sig - hele livet igennem. Men samtidig, så er det, som tidligere nævnt i afsnittet om konflikthåndtering, ikke alene erfaringerne i sig selv, men i lige så høj grad - eller måske i højere grad hvordan man bruger sine erfaringer til kritisk at reflektere over og analysere sin egen adfærd, og sin rolle i den verden man befinder sig i.

I menneskerettighedsundervisningen kan erfaringsdannelsen for eksempel ske gennem afprøvning af meninger og holdninger i diskussioner, gennem afprøvning af konkrete situationer i rollespil, eller gennem inddragelse af egne oplevelser med rettigheder og krænkelse. Erfaringsdannelsen kan også ske gennem demokratisk medindflydelse og ansvar i klasseværelset, på skolen, eller i samfundet i en bredere forstand.

Det er dog klart at erfaringsbaseret undervisning og læring stiller krav til den enkeltes evner og vilje til at deltage og engagere sig, tage ansvar og til at kunne reflektere over egen og andres roller og adfærd. Så motivation og frivillighed er vigtige elementer. Men på samme tid er det jo netop på denne måde at kompetencer, som evnen til at tage ansvar, og til at reflektere og analysere, meningsfuldt kan udvikles og styrkes. Aristoteles har udtalt at det vi lærer, lærer vi ved at gøre det.

Erfaringsbaseret undervisning er i sig selv en smule uforudsigelig i sit resultat og kræver ofte improvisation. Som lærer kan man føle sig på gyngende grund, fordi man skifter rolle fra at være 'læreren', der ved og formidler viden til at være vejledende men også samtidig medlærende og medeksperimenterende. Læreren lærer sammen med sine elever, og videnstilignelsen og holdningsdannelsen opstår og videreudvikles hos alle i samspillet.

Trygheden og forudsigeligheden i undervisningssituationen forlades måske, men til gengæld opstår muligheden for et nyt og gensidigt udviklende spændingsfelt mellem læreren og eleverne, der sammen udforsker og lærer.

En mere politisk variant af den erfaringsbaserede undervisning, kritisk pædagogik, blev udviklet og praktiseret af den brasilianske pædagog Paul Freire. Paulo Freire var samfundskritisk, og hans pædagogiske arbejde tog udgangspunkt i bevidstgørelse i kampen mod uretfærdighed og undertrykkelse blandt brasilianske landarbejdere. Han var, ligesom John Dewey, optaget af uddannelse som kritisk bevidstgørelse, og en vigtig nøgle til at skabe et mere demokratisk samfund. I Paulo Freires øjne var al uddannelse politisk, og kunne aldrig være andet. Omend den kritiske pædagogik er meget ideologitung, så rummer den dog mange af de samme overvejelser, som menneskerettighedsundervisning i al almindelighed også rummer.

Den kritiske pædagogik lægger stor vægt på ligestilling mellem læreren og de lærende, men ikke nødvendigvis lighed, idet læreren trods alt altid har den styrende og vejledende rolle.

I den kritiske pædagogik forudsættes det også, at man er i stadig dialog om og hele tiden er kritisk overfor egen og andres rolle, og kritisk overfor selve undervisningssituationen. Man må ligeledes være opmærksom på at vise stor anerkendelse for, og tage udgangspunkt i den virkelighed, som de lærende befinder sig i.

Wikipedia om Erfaringsbaseret Undervisning og Læring:

http://en.wikipedia.org/wiki/Experiential_education (engelsk)

http://en.wikipedia.org/wiki/Experiential_learning (engelsk)

Wikipedia om Kritisk Pædagogik

http://en.wikipedia.org/wiki/Critical_pedagogy (engelsk)

Hvad kendetegner en god menneskerettighedspædagogik?

De forskellige træk af læringsmodellerne ovenfor peger hver især på sider af læringen og den personlige udvikling, som har betydning for, hvordan vi tilegner os ny viden og danner vores holdninger og værdier. Træk, som er væsentlige at tage højde for, foruden at skabe kendskab til menneskerettighedernes eksistens, er at:

- menneskerettighedsundervisning også er en opmærksom på betydning, som miljø og det sociale samspil har i undervisningssituationen, men også i en bredere forstand;
- menneskerettighedsundervisning også indbefatter den enkeltes mulighed for at blive rustet med evner til at samarbejde og indgå i dialog med andre, samt udvikle en kritisk og analytisk sans;
- menneskerettighedsundervisning også indbefatter en respekt for og anerkendelse af, at den enkelte altid vil drage sine egne erfaringer samt skabe sig sine egne meninger;
- menneskerettighedsundervisning også indbefatter opmuntring til aktiv deltagelse i, og en stillingtagen til vores samfund.

En god menneskerettighedspædagogik er dog frem for alt kendetegnet ved en åben og ærlig tilgang til emnet, og ved en anerkendelse af og loyalitet overfor ens medmennesker; at vi alle er ligeværdige med grundlæggende behov, der skal dækkes, og i besiddelse af en menneskelig værdighed. Den bygger på en selvkritisk tilgang til egen rolle som lærer overfor sine elever, og til undervisningssituationen. Og den bygger på en kritisk, men empatisk og åben, tilgang til den enkelte og den enkeltes behov, meninger og værdier, i bevidstheden om at vi hver især er formet af de erfaringer og oplevelser, vi har med os i bagagen, og i overbevisningen om at vi alle er i besiddelse af en grundlæggende fornuft og samvittighed.

Og så er en god menneskerettighedspædagogik kendetegnet ved at ens praksis afspejler menneskerettighedsværdierne, og at man altid bevarer sit værdifundament i menneskerettighederne.

Praksis skal altid afspejle menneskerettighedsværdierne

Det er næsten det vigtigste i en undervisningssituation, at de værdier og holdninger, der undervises i, også afspejles i den praksis, der finder sted i de sociale relationer i undervisningsmiljøet i en bredere forstand. Hvis den enkelte oplever og mærker på egen krop, at det, der undervises i også samtidig bevidst føres ud i livet og praktiseres bevidst, vil det understøtte de værdier der undervises i. Modsat vil det underminere undervisningen, hvis den enkeltes oplevelse er, at menneskerettighedsidealene, selv i enkelte tilfælde, ikke kan praktiseres i virkeligheden.

Samtidig er det jo altid vigtigt at have den selverkendelse, at vi alle er mennesker, der kan fejle, og selv er produkter af vores eget liv med en mental bagage. De færreste kan vel være fuldstændig konsekvente i deres handlinger og udtryk, eller helt rensede for fordomme eller uhensigtsmæssige automatreaktioner, men det vigtigste er dog, at man holder sig bevidst om sig selv og sin rolle og altid er klar til at respektere og anerkende andres synspunkter, og ærligt kunne erkende sine egne fejltagelser.

Og selvom det i en undervisningssituation måske kan føles lidt risikabelt at erkende sine egne svagheder, i frygten for at miste autoritet, så vil man sandsynligvis i sidste ende vinde større respekt på denne måde.

Nogle af de grundlæggende principper i menneskerettighedsidealene er principper som ikke-diskrimination, ligestilling og respekt for den enkeltes værdighed samt anerkendelse af, at alle har ret til at have en mening og give udtryk for den.

Det er meget vigtigt altid at være opmærksom om hvordan disse principper føres ud i livet i praksis. At værdsætte og håndhæve disse principper konsekvent i dagligdagen er måske endda næsten mere afgørende end selve den formelle undervisning i menneskerettigheder.

Altid vigtigt at bevare et klart værdifundament i menneskerettighederne

Fordi menneskerettighedsundervisning i vid omfang handler om kritisk tænkning og holdningsdannelse i en atmosfære af meningsfrihed, så kan det umiddelbart virke som om at alle meninger er lige gode.

Menneskerettighederne er universelle, de gælder for alle mennesker til enhver tid og alle vegne. Og det er vigtigt at være opmærksom på, at selvom menneskerettighederne for eksempel forbyder forskelsbehandling på grund af religiøse og andre tilhørsforhold, og taler for kulturel frihed, så er der for eksempel visse religiøse og kulturelle praksisser, der sig selv krænker menneskerettighederne, og derfor ikke kan accepteres. Det kunne være omskæring af kvinder, eller fratagelse af kvinders rettigheder til at deltage i det kulturelle og politiske liv på lige fod med mænd.

Andre problemstillinger er i sagens natur dilemmaprægede og har ikke umiddelbart helt klare løsninger. Der findes som regel flere gyldige sandheder, og der findes som regel flere gyldige opfattelser af vores virkelighed.

Men det er samtidig vigtigt altid at huske på, at der hele tiden findes et klart værdifundament i menneskerettighederne.

LÆS MERE:

Human Rights Education ressource fra University of Minnesota (engelsk):

<http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hereandnow/Part-2/default.htm>

Internationale konventioner fra Institut for Menneskerettigheder (dansk):

<http://www.menneskeret.dk/internationalt/fn>

Amnesty International (dansk):

<http://www.amnesty.dk>

Amnesty Interactive (dansk):

<http://www.amnesty.dk/interactive>